

- Šamić Midhat, Metodika nastave i tehnika učenja živih jezika, Svjetlost, Sarajevo 1959.
- Tanović Mustafa, Savremena nastava stranih jezika — Teorija i praksa, Svjetlost, Sarajevo 1972.
- Uest M., Obučenie anglijskomu jaziku v trudnih uslovijah, Sb. *Metodika prepodovanija jazikov za rubežom*, Moskva 1967.
- West M., A General Service List of English Words, London Longmans, Green & Co, Ltd 1953.
- Zuev D. D., Problemi teorii školjnogo učebnika i puti ego soveršenstvovanija, *Sovjetskaja pedagogika* 76/2, Moskva 1976.
- Zuev D. D., Nekotorie problemi strukturi školjnogo učebnika, *Sovjetskaja pedagogika*, 11/73, Moskva 1973.

Vučina Raičević

VJEŽBE TRANSFORMACIJE JEZIČKOG MATERIJALA KAO POSEBAN METODIČKI POSTUPAK U NASTAVI RUSKOG JEZIKA

Sistematskom razvijanju i usavršavanju govornih navika u tečnom izražavanju (usmenom i pismenom) i daljem razvijanju jezičkog osjećanja umnogome pridonose i različite vježbe transformacije (preoblikovanja) jezičkog materijala u nastavi ruskog jezika. »Osnovni je cilj tih vježbi ukorjenjivanje jezičkog osjećanja u učenika«.¹ U cjelokupnom sistemu jezičkih vježbi značajno mjesto pripada upravo vježbama preoblikovanja. Cilj je tog tipa vježbi, s druge strane, da učenik praktično »primijeni usvojeno znanje, da potvrdi u kojoj su mjeri izgrađene vještine za produktivnu upotrebu stranog jezika«.² Uz ostalo, u učenika se na taj način razvijaju navike i umjenja u transformisanju rečenica, zamjenjivanju jedne sintaktičke konstrukcije drugom.

Transformisanje jezičkog materijala moguće je i efikasno u završnoj etapi (u III i IV razr.) učenja ruskog jezika u srednjoj školi. Biti precizan u izboru prave riječi, da bi se što potpunije izrazila neka misao, želja i sl., znati povezati sve riječi u odgovarajući, pravilan govorni niz, i uspješno izraziti istu misao različitim rečeničnim modelima može samo onaj tko je dobro savladao osnovne norme i zakonitosti stranog (ruskog) jezika. Promjena govornog modela, zamjena konstrukcije jedne rečenice drugom zahtijeva od učenika vještinu i sposobnost upoređivanja, analiziranja i sintetizovanja.³ Na taj način učenici se stimuliraju na individualan rad i logičko razmišljanje pri kombinovanju jezičkih struktura. »Samostalnost i aktivnost dolaze do izražaja u individualnom izboru riječi i njihovih oblika kao komponenata rečenice, u kombinovanju već poznatih jezičkih pojava u nove spojeve (...), u

¹ А. Г. Фаталиев, *Трансформация языкового материала как методический приём*, «Русский язык в национальной школе», Москва, 1978, 4, стр. 18.

² Mustafa Tanović, *Savremena nastava stranih jezika u teoriji i praksi — II*, «Svjetlost», Sarajevo, 1978, str. 293.

³ А. Г. Фаталиев, *isto*, str. 18.

upotrebi poznatih govornih obrazaca u skladu sa novim komunikacijskim situacijama ...»⁴ Izbor odgovarajućih jezičkih sredstava za izražavanje misli pretpostavlja potpunu samostalnost učenika pri izradi zadataka koji mu je postavljen. U svakom slučaju, promjena govornog modela postupkom transformacije nije jednostavan zadatak i od učenika traži maksimalnu angažovanost, a od nastavnika dobro isplanirana vježbanja.

Šta sve, zapravo, u nastavi ruskog jezika možemo podrediti vježbama transformacije? To se najčešće odnosi na preoblikovanje: aktivne konstrukcije u pasivnu (Ученик написал изложение — Изложение написано учеником — Плотники строят дом — Дом построен плотниками), potvrdne rečenice u odričnu (В работе есть ошибки — В работе нет ошибок); rečenične glagolske strukture u imenske (Дети вернулись из лагеря — Возвращение детей из лагеря), participski konstrukcija zavisnom atributnom rečenicom i obrnuto (Ученик, сидящий у окна, живёт на моей улице — Ученик, который сидит у окна, живёт на моей улице — Мы направились к реке, протекающей недалеко оттуда — Мы направились к реке, которая протекает оттуда — Возвращаю тебе книгу, которую я уже прочитал — Возвращаю тебе книгу, уже прочитанную мною), ličnih rečenica u bezlične i obrnuto (Мороз сковал реки и озёра — Морозом сковало реки и озёра — Молнией зажгло дом — Молния зажгла дом), jedne vrste riječi u drugu (доверять кому? — доверчивый к кому?), direktnog govora u indirektni (Брат говорит: »Я сегодня иду в кино« — Брат говорит, что он сегодня идёт в кино — Учитель сказал: »Откройте книги!« — Учитель сказал, чтобы мы открыли книги).

Vježbe transformacije mogu se praktikovati pri utvrđivanju i uvježbavanju bilo kojeg odjeljka gramatike. Različite komunikacijske situacije nameću potrebu preoblikovanja ove ili one sintaksičke i gramatičke kategorije.

Praksa pokazuje da učenicima priličnu teškoću predstavlja zamjena atributivne rečenice participskom konstrukcijom i obratno. Konstrukcija glagolskog pridjeva zamjenjuje se zavisnom atributnom rečenicom s veznikom который. Ako je u pitanju aktiv, onda u zavisnoj rečenici veznik который стоји u nominativu, a predikat je glagol istog vida i u istom vremenu u kojem je i particip. Ali ako se radi o pasivu, onda u zavisnoj rečenici veznik который može stajati u nominativu ili u akuzativu bez prijedloga,⁵ npr: Дом, стоящий на горе, виден издалека — Дом, который стоит на горе, виден издалека — Мальчик, увлечённый игрой, не заметил нас — Мальчик, которого увлекла игра, не заметил нас.

Da bi se olakšao rad na transformisanju takvih konstrukcija može se pristupiti redosljedu radnji, postupnosti. Najprije treba odrediti da li rečenica sadrži veznike который, какой, что; kakav oblik (nominativ ili akuzativ) oni imaju; da li je zavisna rečenica atributna i slično.

Postupak pri izmjeni strukture zavisne rečenice u osnovi bi se sastojao u slijedećem: veznik который treba izostaviti, glagolski predikat zavisne rečenice zamijeniti participom onoga vremena u kojem je i glagol; pri svemu tome imati na umu da se particip slaže u rodu, broju i padežu s onom riječi u glavnoj rečenici na koju se odnosi zavisna rečenica, na primjer: В лесу

⁴ Л. З. Якушина, *Методика построения урока иностранного языка в средней школе*, Москва, »Педагогика«, 1974, ст. 15.

⁵ И. М. Пулькина, Е. Б. Захава-Некрасова, *Учебник русского языка для студентов иностранцев*, изд. 5-е, »Русский язык«, Москва, 1975, ст. 307.

раздаются голоса девушек, которые собирают ягоды. — В лесу раздаются голоса девушек, собирающих ягоды.

Prilikom zamjene zavisne atributne rečenice veznicima u akuzativu bez prijedloga pasivnom participskom konstrukcijom veznik se izostavlja, glagol-predikat zamjenjuje se pasivom, a subjekat transformiše u objekat koji stoji u instrumentalu (Нам нужно честно выполнить свой долг, который возлагает на нас Родина — Нам нужно честно выполнить свой долг, возлагаемый на нас Родиной).⁶

Pri takvim vježbama pažnja učenika skreće se na zavisni dio složene rečenice.

Sada ćemo dati dva tipična primjera vježbi preoblikovanja zavisne atributne rečenice participskom konstrukcijom i participske konstrukcije tom zavisnom rečenicom.

I. Замените придаточные определительные предложения причастным оборотом.

1. Летом мы жили в доме, который стоит на берегу Волги. 2. Скажи товарищу, который ждёт меня, что я сейчас приду. 3. Ученики, которые овладели правилами правописания, грамотно пишут. 4. Дай мне книгу, которую ты прочитал.

II. Причастные обороты в предложениях замените определительными придаточными предложениями.

1. Дети, игравшие во дворе, подбежали к нам. 2. Я ехал по цветущей пустыне, окружённой издали горами. 3. Степь, освещаемая луной, походила на море. 4. Всё небо усыпано весело мигающими звездами. 5. Деревья слабо шумят, облитые тенью. 6. Внизу глубоко подо мной поток, усиленный грозой, шумел.

Dosta teškoće učenicima čini transformisanje bezlične rečenice u ličnu, i obrnuto, najčešće zato što učenici ne mogu uvijek sa sigurnošću odrediti s kojim se članom u rečenici slaže predikat. Zato je potrebno detaljnije analizirati strukturu tih rečenica, objasniti kako se i u čemu razlikuju međusobno lične i bezlične rečenice; na konkretnim primjerima pokazati da, recimo, bezličnu rečenicu karakteriše odsustvo subjekta i jedini joj je glavni član predikat. (Prema nekim mišljenjima, subjekat može biti izražen i kosim padežom — logički kubjekat: Мне холодно). Osim toga, treba utvrditi i upozoriti dikat. (Prema nekim mišljenjima, subjekat može biti izražen i kosim padežom kad se paralelno upotrebljavaju lične i bezlične rečenice, pri čemu se kod njih zapažaju i neke posebne nijanse u smislu i stilu (Я думаю, что это хорошо. — Мне думается, что это хорошо). Uz to, u bezličnim rečenicama misao je izražena manje kategorično; njima se ističe stanje koje ne zavisi od volje subjekta (Мне не спалось) i, najzad, bezlične rečenice su karakteristične za govorni jezik.

Kad se lične rečenice transformišu u bezlične pomoću riječca не, нет, objekat treba da bude u genitivu, a predikat u srednjem rodu u prošlom vremenu, npr.: Встреча произошла вчера. — Встречи вчера не произошло. — Эта книга оказалась у меня дома. — Дома книги не оказалось.

⁶ А. Г. Фаталиев, *isto*, str. 20.

Uz ove primjere navešćemo jednu uobičajenu vježbu transformisanja ovih rečenica.

Замените данные предложения неопределённо-личными.

Образец: Здесь продаётся обувь.
Здесь продают обувь.

1. В этом магазине продаются книги. 2. В нашем городе строится новый завод. 3. В клубе демонстрируется новый кинофильм. 4. По радио передавался симфонический концерт. 5. Школа отремонтирована к новому учебному году.

Vježbe transformacije jezičkog materijala aktiviraju učenike na angažovanu misaonu i govornu djelatnost; doprinose preciznom i logičkom izražavanju; pružaju mogućnost praktičkog upoznavanja sa gramatičkom sinonimijom i mogućnostima različitih jezičkih kombinacija. Jednom riječi, sposobnost transformisanja rečeničnih struktura svjedoči o tome da je ruski jezik postao razumljiv i dostupan, da je odraz jednog nivoa znanja jezika, stečenih navika i umjenja, te da se učenik može jezikom služiti uspješno kako u usmenom, tako i pismenom izražavanju u različitim situacijama.

Aleksandar Kolka

NEKI PROBLEMI INTERPRETACIJE ZNAČENJA U NASTAVI ENGLLESKOG JEZIKA

1. Emil Benvenist¹ kaže da je »jeziku ... jedina funkcija da znači«. Ova se tvrdnja čini toliko istinitom i logičnom da svaka rasprava o njoj izgleda suvišnom. Ipak, putevi i stranputice kojima se kretala i još danas se kreće nastava stranih jezika ukazuju na to da u ovoj jasnoj stvari ostaje mnogo nejasnoća, te da je nužno o njoj još dosta istraživanja i govora. Uostalom, pukim prelistavanjem dostupne nam metodičke literature vrlo ćemo brzo utvrditi da o ovoj osjetljivoj temi mnogi autoriteti ne govore puno.

2. Što u lingvistici znači termin značenje? Simeonov² »Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva« terminu značenje daje prostor od deset stupaca odnosno pet stranica, što nam posve dovoljno govori o složenosti postavljenog pitanja. Značiti mogu riječi, rečenice, afiksi itd. U formalnoj analizi upotrebljavaju se termini kao morfem, pod kojim razumijemo najmanje rječotvorne elemente sa značenjem; leksem, riječ kao strukturni element jezika; semantem, osnova riječi u kojoj je sadržano njezino leksičko značenje. U našoj raspravi možemo i bez ovih termina, te ih dalje nećemo upotrebljavati. Ipak nije na odmet konstatirati da nema neke sveobuhvatne definicije kojom bismo mogli obuhvatiti svo bogatstvo značenja termina značenje.

¹ E. Benvenist, 1975, str. 79.

² R. Simeon, 1969, str. 779—784.